

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОБРОЧИННОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ

Проаналізовано особливості учнівського соціального проекту та прийоми його створення. Визначено сутність понять «проект», «соціальне проектування», узагальнено їхні базові ознаки. Представлено модель життєвого циклу проекту (планування, виконання, моніторинг і контроль, завершення проекту) та його хронологію. Розглянуто умови успішності учнівського проекту.

Ключові слова: соціальний проект, проектування, модель життєвого циклу проекту, добродіяльність.

В Україні здавна шанують традиції добродіяльності. Вітчизняний досвід засвідчує, що українському народу притаманна така особливість, як бажання допомогти іншому, підтримати у скрутну хвилину, проявити милосердя до нужденного. Поряд із державною підтримкою завжди існували суспільна та приватна добродіяльність. Однією з форм такої добродіяльності є соціальні проекти учнівської молоді. Залучення школярів до вирішення актуальних проблем місцевої громади дає змогу не тільки усунути наявні негаразди, але й розвинути в учнів суспільно важливі якості: ініціативність, відповідальність, альтруїзм, милосердя.

Основна мета статті — розкрити теоретичні засади організації добродіяльної проектної діяльності школярів, визначити основні механізми та прийоми створення успішних учнівських проектів.

Сутність поняття «проектна діяльність» пов'язана із такими концептами, як «проект» та «соціальне проектування». Соціальне проектування — це діяльність, яка спрямована на створення проектів розвитку соціальних систем, інститутів, соціальних об'єктів на основі соціального передбачення, прогнозування і планування соціальних якостей і властивостей [5]. Результатом соціального проектування є створення безпосередньо проекту. Слово «проект» походить від латинського «projicere» — «кидати вперед» та використовується як прототип, образ об'єкта чи виду діяльності. *Проект* — це обмежений у часі захід, який спрямований на створення унікальних послуг або отримання принципово нових результатів [3, с. 5]; комплекс взаємопов'язаних заходів, розроблених

для досягнення певних цілей протягом заданого часу за встановлених ресурсних обмежень [8, с. 10].

Отже, проектування спрямоване на створення об'єктивно і суб'єктивно нового цінного продукту, який потім втілюється в реальне життя. Застосовується як для розроблення різних варіантів вирішення соціальних проблем, так і для складання соціальних планів і програм з регулювання видозмінених, хоча вже відомих, соціальних процесів та явищ.

У роботі Т. Азарової та Л. Абрамова наведено узагальнення підходів різних авторів до визначення особливостей сутності проекту:

- зміна стану — означає, що проект має розглядатися як засіб до змін. Він модернізує або підтримує в середовищі, яке змінюється, певні конкретні матеріальні або духовні цінності;
- цілеспрямованість — означає, що в проекті завжди закладено образ передбачуваного результату, на досягнення якого спрямовано заходи;
- неповторність — ця особливість дає змогу не тільки відізнати проект від плану та програми, а й від інших проектів. Неповторність проекту проявляється в певному рівні його інновацій, а також особливому структуруванні заходів, що становлять його основу;
- обмеженість у часі означає, що проект має встановлені межі його початку та завершення;
- обмеженість ресурсів підкреслює, що проект реалізується за допомогою раніше встановленого ліміту матеріальних засобів, фінансів, а також з обмеженою кількістю ініціаторів [1, с. 20].

До зазначених особливостей вважаємо за необхідне додати: реалістичність та необхідність завчасної координації різнопланових дій.

Учнівські соціальні проекти — це вид соціальних проектів, розробниками і реалізаторами яких виступають учні різних типів загальноосвітніх закладів і різного віку, спрямовані на вивчення історії і культури народу, захист довкілля і поліпшення екологічної ситуації, благодійну допомогу тим, хто її потребує: особам з особливими потребами, дітям-сиротам і дітям, позбавленим батьківського піклування, ветеранам війни і праці, хворим, тим, хто перебуває на військовій службі чи у місцях позбавлення волі, тощо [9, с. 372].

Вивчаючи питання соціального проектування, О. Безпалько визначила *базові ознаки соціального проекту*, які необхідно враховувати, розробляючи учнівський соціальний проект:

- цілепокладання — планування розробників проекту щодо його результату;
- соціальна детермінованість — наявність проблемної ситуації, яка потребує вирішення шляхом нововведення чи змін;
- часове обмеження — кожний соціальний проект має чіткі часові рамки, що визначають його початок та закінчення;
- територіальна визначність — чітко визначені регіони та населені пункти, у яких проводяться проектні заходи;
- соціально-інституційна — заклади, організації, установи, в яких проводяться проектні заходи;
- інноваційна — наявність нових ідей, підходів, технологій вирішення соціальних проблем на певному рівні;
- ресурсна — затверджена специфіка та графік використання матеріальних, фінансових, людських ресурсів;
- організаційна — наявність певної організаційної структури з урахуванням масштабності проекту;
- соціально-інформаційна — наявність компонента інформування громадськості про проектні заходи та їхній вплив на зміну ситуації [2, с. 12].

Метод соціального проектування можна використовувати у самостійній або груповій роботі учнів. Сучасний добровільний проект учнівської молоді — це засіб активізації їхньої пізнавальної діяльності, розвитку креативності, ініціативності, відповідальності.

Організуючи проектну діяльність школярів, слід пам'ятати, що:

- тема має бути справді цікавою та актуальною;
- результат проектної діяльності повинен бути практично значущим;
- проект має бути корисним іншим, а не лише його організаторам.

Умови успіху добровільного проекту:

- 1) організаційна структура відповідає особливостям учнівської команди;
- 2) учні беруть участь у плануванні;
- 3) під час планування визначено усі необхідні ресурси;

- 4) ефективно використовуються методи проектного планування;
- 5) учні працюють у співпраці з педагогами та шкільною адміністрацією;
- 6) у команді існує згода з приводу запланованих цілей;
- 7) залучено тих, на кого спрямований проект.

Причини неуспішності проекту:

- 1) недостатність авторитету педагога;
- 2) недостатня участь учнів у плануванні проекту;
- 3) недостатнє або відсутнє залучення учнів до вирішення проблем, які виникають під час реалізації проекту;
- 4) не розвинені комунікативні навички учнів;
- 5) не розвинені організаційні навички учнів;
- 6) не розвинені технічні навички учнів;
- 7) не реалістичність часового графіку реалізації проекту;
- 8) незрозуміла мета проекту загалом [6, с. 36].

Мотивація до участі у добродійному проекті в кожного учня своя, цю особливість не можна планувати, але можна приблизно передбачити, на яких саме етапах проектної діяльності мотивація може бути зниженою. Коли в учнів не виникає проблем, створено сприятливий мікроклімат у команді, результатом є високий рівень мотивації учасників. Коли виникають проблеми або сумніви – рівень мотивації може знизитися.

Існує два види мотивації:

- первинна мотивація – об'єднує людей, які щось прагнуть зробити;
- мотивація під час реалізації проекту – допомагає не залишати не завершену справу, навіть якщо в якийсь момент вона видається не цікавою [3, с. 142].

Добра ідея, як правило, може мотивувати учнів на початку проекту, зумовити бажання взяти в ньому участь, навчитися розробляти та реалізовувати добродійні проекти. Надалі потрібно створити необхідні умови для того, щоб учні комфортно почували себе під час реалізації проекту, та підтримувати їхню мотивацію. Наприклад, мотиваторами можуть слугувати: влаштування регулярних цікавих зустрічей, соціально-педагогічна підтримка учнів, організація ярмарків соціальних проектів, можливості презентувати себе серед ровесників, визнання та особиста вдячність тощо [7, с. 100].

Головне завдання педагога в організації проектної діяльності учнів навчити їх:

- знаходити цікаві та актуальні проектні ідеї та грамотно їх формулювати;
- оцінювати цінність та життєздатність проектної ідеї;
- складати чіткий структурований план роботи за проектом;
- організувати гідну презентацію добродійного проекту;
- розробити і реалізувати стратегію залучення необхідних партнерів та ресурсів [4].

Для забезпечення зазначених умов необхідно знати основні етапи життєвого циклу проекту: планування, виконання, моніторинг та контроль, завершення проекту (рис.).

Успішність проекту передбачає розподіл обов'язків між учасниками та процеси управління протягом усього часу його реалізації. Ці процеси можуть бути згруповані за такими *етапами управління добродійним проектом залежно від його життєвого циклу*: ініціювання – викладений у формі проектної ідеї опис концепції добродійного проекту, обґрунтування його необхідності та реалістичності; планування – розроблення плану добродійного проекту, в якому визначені та задокументовані всі дії, необхідні для досягнення цілей проекту.

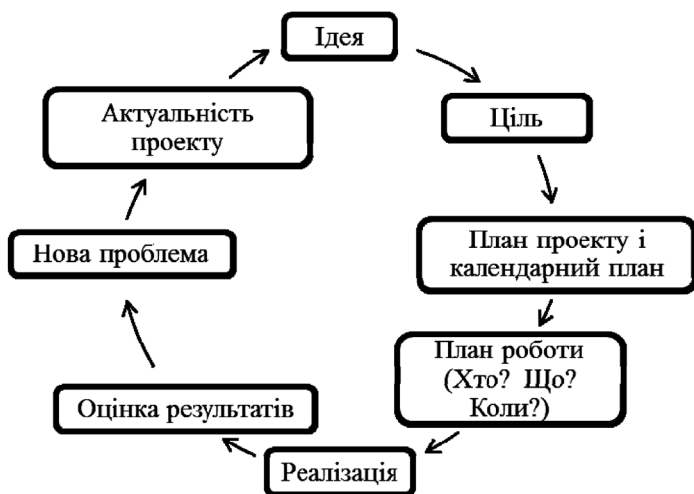

Рис. Модель життєвого циклу проекту

Під час планування визначають необхідні ресурси, розробляють організаційну структуру, порядок взаємодії учасників

проекту. Після завершення планування укладають робочі документи, в яких зазначено цілі та завдання проекту, логічно впорядковано систему запланованих робіт, календарні плани-графіки, описано управління проектом, за потреби бюджет або витрати; виконання — безпосереднє виконання проекту згідно з планом; моніторинг та контроль — забезпечення виконання проекту відповідно до плану, відстеження певних параметрів проекту, що мають зберігатися у заданих обмеженнях. Також своєчасне виявлення можливих проблем та відхилень і контроль якості виконання проекту; завершення — передбачає процедури зі створення підсумкових звітів, підведення підсумків, визначення результативності [3, с. 6-8].

Один із найголовніших етапів організації проектної діяльності школярів — вдалий вибір та формулювання проектної ідеї.

Пропонуємо *техніки формулювання проектної ідеї*:

1. Мозковий штурм.

Загальним для усіх варіантів цього методу є розділення фази генерації ідей та фази їх аналізу. Під час процесу генерації заохочується пропонувати найнеочікуваніших формулювань. Усі без винятків ідеї фіксуються, далі сортуються та оцінюються їхня цінність.

2. Стратегія Діснея.

Учасники послідовно виконують такі ролі: Мрійник, Критик, Реаліст. Мрійник має демонструвати політ фантазії, називаючи все, що спадає йому на думку. Після цього Критик відділяє найбільш цінні ідеї та ранжує їх за ступенем значущості. Учасники, які виконують роль Реалістів, вирізняють із отриманого матеріалу те, що має найбільшу цінність.

3. Метод «6-5-3»

Шість учасників формулюють та записують по три ідеї кожен. Після цього кожний із них, з урахуванням трьох ідей п'яти своїх партнерів, формулює ще по три ідеї. Далі відбувається аналіз отриманих ідей, зважаючи на їхню перспективність, реалістичність та важливість.

4. Дерево проблем.

«Дерево проблем» — це структурована, побудована за ієрархічним принципом сукупність проблем на вирішення яких може бути спрямований проект. У такій схемі має бути виділена головна проблема («верхівка дерева»), підпорядковані їй підпроблеми першого, другого та наступних рівнів («гілки дерева проблем»).

Після визначення ідеї соціального проекту відбувається етап його планування, який передбачає створення паспорту проектної ідеї або заповнення апікаційної форми проекту [4, с. 13-17].

Апікаційна форма проекту – перелік запитань та завдань, на які необхідно сформулювати чіткі відповіді та надати необхідну інформацію [2, с. 63].

Для організації роботи над паспортом проектної ідеї можна використати такі запитання: Хто зацікавлений у цьому проекті? Навіщо потрібен проект? Яку проблему він вирішує? Які зміни відбудуться у разі успішної реалізації проекту? Які заходи забезпечать заплановані зміни? Які командні якості дають змогу сподіватися на успішне виконання проекту? Які умови будуть суттєво впливати на можливість досягнення успіху? Які ресурси необхідні для реалізації проекту?

В апікаційній формі проекту зазначають: виконавців; цільову групу; проблему, на вирішення якої спрямований проект, та її актуальність; мету проекту; технологію реалізації; орієнтовні затрати; очікувані результати.

Отже, організовуючи проектну добродійну діяльність школярів, слід звертати увагу на: особливості учнівського соціального проекту та механізми його створення; модель життєвого циклу проекту та його хронологію; умови успішності проекту; можливі помилки; мотивування учнів до такої діяльності. Загалом, знаючи теоретичні засади організації проектної діяльності школярів, володіючи відповідними прийомами та техніками, сучасний педагог у співпраці з учнями за декілька занять можуть створити учнівський добродійний проект, а час його реалізації залежатиме від складності та реалістичності запланованої діяльності.

Література

1. Азарова Т.В. Технологія оцінки соціальних програм і проектів / Т.В. Азарова, Л.К. Абрамов. – Кіровоград : ІСКМ, 2007. – 100 с.
2. Безпалько О.В. Соціальне проектування : навч. посіб. / О.В. Безпалько. – К. : Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2010. – 128 с.
3. Давай сделаем проект! Путеводитель по проектному менеджменту / под ред. З. Лукьяновой, О. Ивановой, М. Долгих, З. Деринг. – 3-е изд. – Пермь, 2007. – 200 с.
4. Дизайн проектов / В.Д. Нечаев, А.С. Огнев, М.В. Максименкова и др. – М. : МГГУ им. М.А. Шолохова, 2009. – 103 с.
5. Колоколова О.И. Применение современных методов проектирования в образовательном процессе / О.И. Колоколова. – Петрозаводск, 2008. – 154 с.

6. Кузнецова И. В. Обучение социальному проектированию : материалы Междунар. проекта «АСТ! Действуй!» / И. В. Кузнецова, Т. Г. Никулина, Т. В. Сватенко. — М., 2007. — 216 с.
7. Приходченко К. І. Технології виконання цілей можливої досконалості індивіда у проєктній діяльності / К. І. Приходченко // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. пр. — Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко Д. Г., 2012. — Вип. 16, кн. 3. — С. 102-109.
8. Проєктний аналіз / відп. ред. О. С. Москвін. — К. : Лібра, 1997. — 366 с.
9. Соціальна педагогіка : словник-довідник / за заг. ред. Т. Ф. Алексеєнко. — Вінниця : Планер, 2009. — 542 с.

Проанализированы особенности ученического социального проекта и приемы его создания. Определена сущность понятий «проект», «социальное проектирование», обобщены их базовые признаки. Представлена модель жизненного цикла проекта (планирование, выполнение, мониторинг и контроль, завершение проекта) и его хронологию. Раскрыты условия успешности ученического проекта.

Ключевые слова: *социальный проект, проектирование, модель жизненного цикла проекта, благотворительная деятельность.*

A. P. Danilova

Theoretical Bases of Charitable Project Activities of Students

The Institute of Problems on Education of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine (9 Berlynskoho Str., Kyiv, Ukraine).

This paper analyzes features of a student social project and methods of its creation. The essences of the concepts «project» and «social engineering» are defined. Different approaches to determining the characteristics of a project (purposefulness, changes, uniqueness, limited time and resources) and its basic features (targeting, social determinism, time limit, territorial definitions, social and institutional, innovation, resource, organizational, social information) are generalized.

The terms for success and causes of failure in the creation and implementation of social projects are determined. Among success terms: the organizational structure is consistent with the features of the student team; students participate in the planning; all necessary resources are defined; methods of project planning are effectively used; students work in collaboration with teachers and school administration; there is an agreement in the team on the objectives, involvement of all subjects whom the project is directed to. Failure causes: lack of authority of teachers, lack of participation of students in project planning, insufficient or no involvement of students to solve problems that arise during the project; underdeveloped communication, lack of organizational and technical skills of students; an unrealistic time schedule of the project; no clear purpose of the project.

Keywords: *social project, designing, model of project life cycle, charity.*

References

1. Azarova, T.V. & Abramov, L.K. (2007). Tekhnolohiia otsinky sotsialnykh prohram i proektiv [Technology of evaluation of social programs and projects]. Kirovohrad: ISKM.

2. Bezpalko, O.V. (2010). Sotsialne proektuvannia [Social engineering]. Kyiv: Kyiv Boris Grinchenko University.
3. Lukianova, Z., Ivanova, O., Dolgikh, M. & Dering, Z. (Eds.). (2007). Davai sdelaem proekt! Putevoditel po proektnomu menedzhmentu [Let's do a project! A Guide to Project Management]. Perm.
4. Nechaiev, V.D., Ohnev, A. S. & Maksymenkova, M. V. (2009). Dyzain proektov [Design of projects]. Moscow: MGU M. A. Sholokhova.
5. Kolokolova, O.Y. (2008). Primenenie sovremennykh metodov proektirovaniia v obrazovatelnom protsesse [Application of modern design methods in the educational process]. Petrozavodsk.
6. Kuznetsova, Y.V., Nikulyna, T.H. & Svatenko, T.V. (2007). Obuchenie sotsyalnomu proektirovaniu. Materialy Mezhdunarodnogo proekta «AST! Deistvui!» [Education of social engineering. Proceedings of the International project «ACT! Take Action!»]. Moscow.
7. Prykhodchenko, K.I. (2012). Tekhnologii vykonannia tsilei mozhlyvoi doskonalosti indyvida u proektnii diialnosti [Technologies of implementing the aims of possible perfection of person in project activity]. In Teoretyko-metodychni problemy vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi: Issue 16, book 3 (pp. 102-109). Kamianets-Podilskyi: Zvoleiko D. H.
8. Moskvin, O. S. (Ed.). (1997). Proektnyi analiz [Project analysis]. Kyiv: Libra.
9. Aliksieienko, T. F. (Ed.). (2009). Sotsialna pedahohika: slovnyk-dovidnyk [Social Pedagogy: Dictionary Directory]. Vinnytsia: Planer.